

множестве дошли до наших дней и являются семейными реликвиями, бережно передаваемыми из поколения в поколение. Не менее искусны и современные ювелиры.

Литературы

1. Традиции Туркменистана. Электронный ресурс. <http://guide.travel.ru/turkmenistan/people/traditions/>

Секция 2. Формы интеграции образования, науки, Церкви, в гуманитарной сфере

Аляксандраў У. Л. Пераадоленне супярэчнасцяў: погляд Д. Андрэева

Кульмінацыяй драматычнага жыццёвага шляху паэта стаў арышт у 1947 годзе па сфабрыкаванай па тагачаснай завядзёнцы справе аб падрыхтоўцы замаху на Сталіна і прысуд – 25 год турэмнага зняволення. Нялёгкае выпрабаванне апынулася нечаканай творчай лабараторыяй неверагоднай моцы і глыбіні. Менавіта ў турме былі створаны і цудам захаваліся галоўныя творы: вершы, паэмы і вядомы трактат «Ружа свету». Апублікаваны пасля смерці аўтара, напрыканцы савецкай эпохі, ён выклікаў вялікі рэзананс і шмат спрэчак, каментароў, інтэрпрэтацый. Гэты твор унікальны як па сваім змесце, так і па форме. Апошняя ўяўляе сабой сінтэз дзясятка розных літаратурных жанраў. Змест жа прысвечаны, па-першае, апісанню структуры сусвету, аналагічнай дантаўскім «падарожжам» па «колах раю і пекла», але значна больш глыбокім, разнастайным і сістэматызаваным, а па-другое, апісанню метагістарычных працэсаў, якія вынікаюць з унутранай сутнаснай сувязі розных слаёў (вымярэнняў) Зямлі. І тыя, і другія веды Д. Андрэеў, калі верыць яго сведчанням, атрымаў праз містычны досвед дзякуючы прыадчыненасці органаў духоўнага ўспрымання.

У нашых тэзісах з вялікай і разнастайнай яго спадчыны мы возьмем толькі адзін аспект – тэму дыялогу, пераадолення канфліктаў паміж канфесіямі. Актуальнасць гэтай тэмы відавочна менавіта ў нашы дні, калі глабалізацыйныя працэсы рэзка абвастралі міжрэлігійныя і міжкультурныя адносіны.

Д. Андрееў яшчэ ў сярэдзіне 50-х гадоў прагназаваў глабалізацыю і востра адчуваў як яе магчымасці, так і праблемы, як станоўчыя, так і адмоўныя бакі. Сама глабалізацыя была для яго непазбежнай з-за ўнутранага ўласцівага чалавеку «памкнення да сусветнага». Гэты імпульс знаходзіць сваё адлюстраванне ў эканоміцы, палітыцы, навуцы і тэхніцы.

Але ў культурным будаўніцтве Д. Андрееў бачыць больш складаную, дыялектычную карціну: паводле яго гісторыя і метагісторыя ёсць працэс станаўлення і развіцця адносна самастойных, але ўзаемазвязаных культур і метакультур (агульнай колькасцю 34), якія толькі ў сучаснасці павінны дапоўніцца нейкай агульначалавечай культурай. Яна ж у сваю чаргу не павінна адмяняць ці падаўляць метакультуры. Многія чытачы «Ружы свету» рэзка крытыкавалі менавіта гэту ідэю як утапічную, неажыццяўляльную ў прыцыпе. Сапраўды, калі ёсць у сучасным свеце нейкая глабальная культура, то гэта культура масавая. А яна па вызначэнні нясе з сабой сярэднія і нізкія стандарты якасці і, акрамя таго, відавочна выцясняе на перыферыю ці адпраўляе ў нябыт нацыянальныя культуры.

Найбольш востра гэты канфлікт праяўляецца як раз у рэлігійнай сферы. Д. Андрееў марыў пра ўзнікненне нейкай інтэррэлігіі (якую і называў «Ружай свету»), якая, з аднаго боку, павінна прапанаваць новую, больш багатую і адпаведную часу дагматыку, а з іншага, указаць такі сінтэтычны погляд на папярэднія рэлігіі, які дазволіць ім самім, захоўваючы вернасць сваім прыцыпам і ідэям, пераадолець канфрантацыйнае стаўленне да ідэяў іншых веравызнанняў.

Ці магчыма гэта ў прыцыпе, ці не ёсць яшчэ адной з праяваў утапізму, у якім так часта абвінавачваюць паэта? Сам Д. Андрееў лічыў, што гэта не толькі магчыма, але і неабходна. Для гэтага перш за ўсё трэба вылучыць сапраўдныя прычыны рэлігійных рознагалоссяў, а потым намеціць шляхі іх пераадолення. Паводле Д. Андреева галоўных прычын дагматычных і нарматыўных разыходжанняў паміж рэлігіямі дзве: «па-першае у сілу розных ступеняў свайго ўзыходжання да абсалютнай ісціны па-другое ў сілу таго, што яны гавораць аб розным, адлюстроўваюць розныя шэрагі аб'ектаў пазнання» [1, с. 24].

Гэта азначае, што, з аднаго боку, ёсць нейкая агульная лінія рэлігійнага прагрэсу, паводле якой можна супастаўляць рэлігійныя догмы як адпавядаючыя ў рознай ступені трансцэндэнтнай (у тэрміналогіі аўтара – трансфізічнай) рэчаіснасці. Але ў той жа час Д. Андрэеў падкрэслівае, што сама трансфізічная рэчаіснасць не аднамерная і не нерухомая: яна «поўная кіпучага руху, аб яе статьицы не можа быць і гаворкі» [1, с. 52]. З гэтага вынікае, што калі пэўная рэлігія адэкватна адлюстроўвае нейкую частку гэтай рэчаіснасці, то іншыя рэлігіі не павінны абвяшчаць яе сцверджанні памылковымі толькі на падставе адсутнасці аналагічных ідэй у сябе. Скажам, паводле Д. Андрэева ўзнікненне ідэй вымярэнняў з часовымі, а не вечнымі пакутамі (так званых чысцецаў ці шэолаў) было абумоўлена тым, што ў адных метакультурах яны сапраўды ўзніклі ў пэўны момант намаганнямі правідэнцыяльных сілаў, а ў іншых у той жа час – яшчэ не. Таму ў сярэднявеччы мелі рацыю і каталікі, якія пачалі верыць у існаванне такіх слаёў, і праваслаўныя, якія іх адмаўлялі. Але калі такія слаі ўзніклі ў праваслаўных метакультурах, а дагматыка па-ранейшаму напалягае на іх немагчымасці, то такі кансерватызм становіцца тормазам на шляху рэлігійнага пазнання і маральнага развіцця, замацоўвае памылковыя погляды, наносячы шкоду вернікам сваёй канфесіі.

Ёсць і яшчэ адна прычына, якая паводле Д. Андрэева перашкаджае рэлігійнаму дыялогу і ўзаемапаразуменню. Яна як ні дзіўна караніцца не ў самой рэлігіі, а ў навуцы, дакладней – у фармальнай логіцы. Як вядома, класічная (традыцыйная, арыстоцелеўская) логіка двухзначная. Яна татальна панавала ў перыяд класікі – філасофскай, навуковай, агульнакультурнай. Менавіта яна перашкаджала і перашкаджае дапусціць, што няма непераадольнай супярэчнасці паміж монатэізмам і політэізмам; паміж адзіным непаўторным жыццём індывіда і рэінкарнацыяй (пераўвасабленнем); паміж самазахаваннем асобы і растварэннем яе ў боскай прыродзе; паміж тэізмам і пантэізмам; паміж крэацыянізмам і ідэяй эманцыі; крэацыянізмам і ідэяй эвалюцыі; паміж адзінасцю Бога і яго траічнасцю; паміж іконаборчствам і іконашанаваннем; паміж культам святых і яго адмаўленнем; паміж вечнасцю і часовасцю пакут і многімі сотнямі іншых «паміж».

Д. Андрэеў разглядае некалькі такіх разыходжанняў, асабліва падрабязна – канфлікт вернікаў монатэістычных і політэістычных

рэлігій і канфлікт паміж верамі ў адзінкаваць ці мноства інкарнацый. На падставе асабістага містычнага досведу і ў той жа час глыбокага рацыянальнага, але некласічнага аналізу ён паказвае, што для зняцця такіх псеўдасупярэчнасцяў «не патрабуецца нічога, акрамя адмовы кожнага з бакоў ад прэтэнзій на ўніверсальную выключнасць сваёй ідэі» [1, с. 25]. У якасці ўзору рэлігійнай свядомасці новага тыпу на нацыянальна-культурным узроўні Д. Андрэеў прыводзіць прыклад сучасных японцаў: «сінкрэтызм японцаў, то бок адначасовае спавяданне імі шынтаізму і каталіцтва, шынтаізму і будызму, ёсць не псіхалагічны парадокс, а, наадварот, першы намёк на тое, як павінны дапаўняць гарманічна адно адно досведы і ісціны розных рэлігій» [1, с. 29].

Літаратура

1. Андреев Д. Л. Роза мира. Метафилософия истории / Д. Л. Андреев. – М., 1991.

Дик П. Ф. Интеграция форм духовной сферы Евразии в наследии Ч. Валиханова

Описывая быт китайцев, Ч. Валиханов отвлекается на, казалось бы, посторонние размышления о существовании цивилизаций Китая, Рима и Европы. Китай напоминает исследователю древний Рим в период перед его падением. Он видит качественное отличие от Рима: варвары, завоевывавшие Китай «сами делались китайцами, так сильно влияние китайской цивилизации. Отчего образованный Рим не мог подчинить своему влиянию варваров?» Рим был разрушен исторически начальной формой христианства, которая не смогла «вкорениться» в римлян, но успела повергнуть язычество, тонко замечает мыслитель. «Римляне были без веры, следовательно, без путеводителя» [1, т. 2, с. 220].

По содержанию последующих основных трудов исследователя ясно, что древние и современные цивилизации Востока и Запада интересуют Чокана в связи с бытием казахов. У казахского народа богатая литература, близкая скорее индогерманскому эпосу, чем восточному; казахи тесно связаны с русскими историческим и даже кровным родством, полагает учёный. Мусульманская цивилизация середины XIX века видится Чокану навсегда оставшейся в мрачном